

دستورالعمل تشریفات، آداب استقبال و پذیرایی از هیئت‌های دیپلماتیک در دوره قاجار

داود نظریان

سیدمحمدحسین مرعشی

در فهرست کتاب‌های خطی کتابخانه سنا، نسخه‌ای دیده می‌شود (شماره ۱۴۰۵) که رونوشتی است از ۱۳ رساله سیاسی از دوران قاجار. برای این مجموعه، تاریخ قرن ۱۴ قمری ذکر شده که چندان دقیق نیست و نام «مجموعه اسناد و قراردادهای عهدنامه‌های سیاسی مربوط به ایران با دول خارجه» گزیده شده است که جامع و مانع به نظر نمی‌رسد. سه رساله از این نسخه (۲، ۴، ۱۳) مربوط به آیین و آداب استقبال و پذیرایی از هیئت‌های دیپلماتیک در دوره قاجار است. رساله شماره ۲، تاریخ کتابت دارد: «۱ ربیع الثانی ۱۲۷۴ ق».

اهمیت این سه رساله، به طور خلاصه، نمایاندن سابقه آموزش و تربیت افراد برای رعایت اصول دیپلماتیک در چگونگی رفتار و سخن گفتن با افراد و هیئت‌های خارجی و اهمیت آن، در ایران قاجاری است. این مجموعه ۴۷ برگ، با جلدی از چرم یک لایه حنایی رنگ پوشیده شده به ابعاد تقریبی ۲۲ در ۱۵ سانتیمتر. متن، اما، اندازه‌های متفاوتی دارد (۱۷ در ۱۰، ۱۷ در ۱۲ و ...). سطرها نیز در برگ‌های مختلف متفاوت است (از ۱۰ تا ۲۰ سطر در برخی رساله‌ها). خط مجموعه، نستعلیق تحریری، خوش و شکسته است. و تنها از مرکب مشکی استفاده شده است.

رساله‌های این مجموعه عبارتند از:

۱. ترجمه فصولی از قرارداد تبعه ساکن روسیه که در روزنامه بطرزبورغ نمره ۷۰ مارس ۱۸۶۴ م/شوال ۱۲۸۲ ق نوشته شده.

۲. دستورالعمل مقرب الخاقان علیق‌خان سرتیپ مهماندار جانب ایلچی فرانسه.

۳. صورت عهدنامه تجاری بین دولتین ایران و روس در ترکمانچای.
  ۴. دستور العمل درباره اتباع و سفرای خارجه.
  ۵. قرارداد ترکمانچای.
  ۶. عهدنامه ایران و روس ناظر به فصل چهارم.
  ۷. قرارداد تجاری بین ایران و روس.
  ۸. ترجمه عهدنامه ایران و هند.
  ۹. قرارداد دولتین ایران و انگلیس در باب هرات.
  ۱۰. عهدنامه یا صلحنامه بین پادشاهان ایران و انگلیس در پاریس به امضای سفیران آن‌ها.
  ۱۱. عهدنامه تجاری فیما بین ایران و انگلیس. ناظر به عهدنامه ۱۲۲۹ تهران، مورخ ۱۲ رمضان ۱۲۵۷.
  ۱۲. دستور العمل به مباشرین گمرک درباره استیفای وجه گمرک از مال التجاره تبعه خارجه.
  ۱۳. دستور العمل مقرب الخاقانیه قلیخان سرهنگ وزارت جلیله امور خارجه مهماندار جناب وزیر مختار فرانسه که از راه گیلان و قزوین به دارالخلافه می‌آید.
- یادآوری کنیم که در بازنویسی این سه رساله، توالی رساله‌ها، بر اساس ترتیب آن‌ها در مجموعه یادشده است و نیز تا حد ممکن از آوردن نشانه‌های سجاوندی پرهیز کرده‌ایم. در متن اصلی، هر مطلب با نشانه خاصی از مطلب بعدی جدا شده است و ما بر اساس آن پاراگراف‌بندی کرده‌ایم.

دستور العمل مقرب الخاقان علینقی خان سرتیپ مهماندار جانب ایلچی فرانسه

در اول ملاقات، مهماندار اینطور مأموریت خودش را به ایلچی اعلام نماید که من از جانب سنی الجوانب سرکار اقدس همایون شاهنشاهی مأمورم که شما را به رسم ایلچی‌گری دولت فرانسه مأمور دولت علیه به احترام تمام بپذیرم و از همین ساعت الی دارالخلافه ان‌شاءالله در تهیه لوازم حرمت و موجبات خوش‌وقتی و استراحت شما را مساعی باشم امیدوارم که در تقدیم شرایط این مأموریت منظور اولیای دولت علیه را به عمل بیاورم.

در خصوص اخراجات، اگرچه قرار فیما بین دولت علیه و سایر دول متحابه این است که به سفرای طرفین، اخراجات ندهند اما مهماندار از جانب اولیای دولت علیه به جانب ایلچی تکلیف نمایند که اخراجات از کارگذاران این دولت قبول نمایند، اگر قبول کردند از سرحد الی دارالخلافه در هر منزل اخراجات جناب ایلچی را مهماندار از خود، قبض سپرده منزل به منزل گرفته برساند.

بر مهماندار لازم است که به دقت خوب و بد راهها را ملاحظه نماید که از قصبات و دهات واقعه در عرض راه کدام یک مناسب نزول است و فاصله هریک به دیگری چند فرسخ است بلکه از روی ساعت و تصدیق مردمان بلد صورت داشته باشد و از روی بصیرت بداند که امروز منزل کدام و مسافت چه قدر است.

عمده‌تر از همه، قرار مستقبلین عرض راه و منازل ورود شهرها است. اولاً نواب و حکام بلوکات و محالات واقعه در عرض راه، غیر از شهرهای معظم در خاک بلوک ایواب جمعی خودشان با عدد همراهان و سوار شایسته که در محل آنها سی نفر موجود باشد ایلچی را استقبال نمایند و کمال انسانیت را به عمل آورند و به پارهای تعارفات رسمیّه جزئیّه لوازم انسانیت را فروگذار نمایند و قتیکه می‌خواهد جناب ایلچی از منزل حرکت نماید کلانتر و کدخدا و صاحب‌منصب نظامی که در قراء و قصابات بوده باشند با خود حاکم بلوک و کسان و من تبع او مشایعت نمایند و تا مستقبلین بلوک و دهات دیگر نرسد، پهلوی ایلچی را از آدم و سوار خالی نگذارند و همین که وارد سرحد یک بلوکی یا ولایتی شدند که مستقبلین آنها در اول خاک خودشان حاضر شده‌اند آن وقت مشایعت کنندگان منزل سابق خداحافظ نموده برگردند.

احدی از حکام و ضباط و قراولان و فراشان نباید چیزی مطالبه نمایند، بلکه حسن‌طلب نکنند، اگر آنها به اصرار چیزی بدهند اول قبول گرفتن نمایند و اگر زیاده اصرار کردند بگیرند و ایلچی را نرنجانند، در هر جا که قشون و اهل نظام در معبر جناب ایلچی باشد خواه عرض قصابات و بلد، حاضر باش کرده احترامات عسکریه نمایند سربازها کلاً پشت چاتمه خودشان صف کشیده با نظام بایستند و یک قراول پیش‌فنگ نمایند و در منزلی که سرباز و توپچی باشد باید لباس خوب از آنها به جهت قراول احترام در دم منزل ایلچی بگذارند.

روزی که جناب ایلچی در دارالسلطنه تبریز وارد می‌شوند، نواب مستطاب والا رکن‌الدوله حکمران آذربایجان، یک نفر اهل نظام را مثل محمودخان میرپنجه رئیس مستقبلین قرار خواهد داد کلانتر و بیگلربیگی و کدخدایان و مستوفیان و دیوان بیگیان و سایر ارباب قلم و صاحب‌منصب نظامی و اشراف و اعیان و معارف تبریز کلاً با رئیس مستقبلین از شهر بیرون می‌شوند و در جای مناسب در دو طرف راه صف می‌بندند بعد از ورود ایلچی و تعارفات رسمی غلیاً و لیاً را با یاور توپخانه به فرمان یاور توپخانه پیشاپیش جناب ایلچی راه می‌روند و همچنین به قدر یکصد نفر غلام و سوار و سه اسب یدک با یراق کلاً و جلودار و امیرآخور با رئیس مستقبلین از جانب سرکار رکن‌الدوله احوال‌پرسی و خوش‌آمد به ایلچی خواهد کرد و مهماندار مستقبلین را معرفی خواهد کرد، در بیرون شهر، داروغه شهر نیز سواره با کسان خود به ایلچی همراهی نمایند. سی نفر فراش با دو نفر نایب در جلوی جناب ایلچی افتاده فقیر و سائل را نگذارند نزدیک ایلچی بیایند به جز فراش احدی اذن ندارد پیاده جلو ایلچی بیفتد یا از عقب پیاده بیاید کلاً سوار باشند.

اگر مردم در خارج شهر از برای تماشا جمع شده باشند، کنار راه بایستند که ازدحام و جمعیت تماشاچیان پیاده مانع عبور مستقبلین سواره نباشد و نگذارند تماشاچیان در معبر ایلچی بنشینند از هر دروازه که ایلچی وارد می‌شود پنجاه نفر سرباز هم با لباسهای خوب در درخانه ایلچی حاضر خواهند بود. اگر ایلچی به قدر ضرورت سرباز قراول نگاهداشت، زیادی مرخص و این پنجاه نفر سرباز، تفنگهای خود را چاتمه کرده کلاً در آنجا بمانند و صاحب‌منصبی که استغنائی طبع داشته باشد در سر سرباز بماند به او قدغن شود که اگر دیناری از ایلچی و کسان او بگیرند از منصب اخراج و مورد تنبیه نظامی خواهند شد.

بعد از آنکه وارد تبریز شد، بیست و یک توپ خالی نمایند دو نفر فراش با یک نفر نایب در درخانه جناب

ایلچی توقف کرده خدمات مقررہ را بہ تقدیم رسانند پیش از ورود ایلچی، چہار پنج نفر خوانچہ شیرینی و حلویات در منزل ایلچی حاضر نمایند چہار پنج نفر پیشخدمت با اسباب چای خوری و قہوہ پیش از وقت مہیا نمایند و در قعود و نزول جناب ایلچی چائی و قہوہ تکلیف نمایند.

رئیس مستقبلین در درخانہ ایلچی پایین آمدہ بہ منزل جناب ایلچی خواہد رفت و چند دقیقہ در منزل خواہند نشست کرسی رئیس مشارالیہ باید مقابل کرسی ایلچی باشد و در معابر وسیع می باید مقابل ہمدیگر بیایند در جاہای تنگ جناب ایلچی را پیش بیندازند نہ رئیس مستقبلین را، سایر مستقبلین از درخانہ جناب ایلچی سوارہ خداحافظ کردہ می روند.

رؤسای درخانہ و نوکران بزرگ شاہنشاهی و کلانتر و کدخدا و بعضی از بزرگان شہر و صاحب منصبان نظام روز ورود از جناب ایلچی دیدن نمایند اگر ایلچی اخراجات نگیرد لازم است کہ ہر روز مادام توقف تبریز از جانب نواب شاہزادہ رکن الدولہ تعارف جزئیہ از قبیل قند و چای و شیرینی و شکار و برہ بہ ایلچی شود.

روزیکہ جناب ایلچی خدمت نواب والاتبار رکن الدولہ می رسد بر قراول در خانہ افزودہ خواہد شد و قدغن خواہد کرد کہ سربازان قراول عمارت و میدان لباس های خوب بپوشند و بہ ہرطوریکہ در ورود جناب ایلچی احترامات عسکریہ معمول بودہ است بہ تقدیم رسانند. نواب شاہزادہ موافق معمول و نص صریح عہدنامہ نباید بدیدن جناب ایلچی بروند و نباید بازدید آن نمایند.

معمدالسلطان وزیر نظام از جانب نواب معزی الیہ بدیدن جناب ایلچی خواہد رفت و توپچی ہا در سر توپہا با کمال شکوہ بر جاہای مقررہ بایستند و احترامات لازمہ بہ عمل آورند در ہمین روز ایشیک آقاسی باشی سرکار شاہزادہ با جلودار نواب معزی الیہ و اسب یراق طلا با سی نفر فراش و دو نفر نایب بہ اتفاق مہماندار بہ منزل جناب ایلچی رفتہ با کمال شکوہ و جلال بہ در خانہ بیاورند در ہمین روز عملہ و غلام باشیان و فراشان و قاپوچیان با لباس های خوب حاضر شدہ ہر یک در مقام خود با کمال ادب و ملازمان با اسلحہ و یراق خواہند ایستاد و از پیش روی ہر کس کہ میگذرد اگر نشستہ باشد برای احترام بر سر پا خواہد ایستاد. بعد از ورود عمارت مقرب الخاقان و پیر مہام خارچہ در عمارت نواب شاہزادہ جناب ایلچی را ملاقات کردہ و تعارفی بہ عمل آورند قبل از وقت کرسی نواب شاہزادہ را باید حاضر کردہ باشند کرسی ایلچی را مقابل کرسی نواب شاہزادہ بہ فاصلہ دو کرسی یا یک کرسی پائین تر بگذارند و کرسی صاحب منصبان کرسی نشین را در همان ردیف کرسی ایلچی بگذارند.

اما لازم است کہ قبل از وقت دو اطلاق تو در تو ترتیب بدہند کہ نواب مستطاب والاتبار رکن الدولہ در اطلاق عقب باشند ہمین کہ جناب معزی الیہ پا بہ میان اطلاق اول گذاشت، نواب معظم الیہ نیز داخل اطلاق شوند و تعارف کردہ در روی کرسی بنشینند و کمال تفقد و التفات نسبت بہ ایلچی میڈول فرمائید چای و قہوہ و غلیان صرف نمایند ہر وقت کہ ایلچی برخاست و وداع کرد مہماندار او را بہ طریق سابق بردہ بہ منزل خودش برسانند و ہمین کہ ایلچی از کرسی برخاست کہ برود نواب شاہزادہ ہم برخیزند و بہ اطلاق دیگر بروند.

روز بیرون رفتن هم از شهر تبریز همان اشخاصیکه به استقبال رفته بوده‌اند، مشایعت نمایند. تکلیف مقرب الخاقان حاکم خمسه این است که به حکام و ضباط بلوکات و دهات ابواب جمعی خود قدغن نمایند که به همان طور که در فوق دستورالعمل مرقوم است رفتار نموده اهمال نمایند روز ورود جناب ایلچی به شهر زنجان منزل شایسته معین نمایند و چهار پنج خوانچه شیرینی و حلویات در منزل جناب معزی‌الیه حاضر نمایند مقرب الخاقان حاکم با کدخدا و کلانتر شهر و صاحب‌منصب نظامی با لباس‌های خوب و اوضاع تجملی استقبال نمایند و در معابر و کوچه‌های تنگ جناب ایلچی را جلو ببیندازند و در دم دروازه و در منزل جناب مشارالیه بگذارند سایر مستقبلیین از در منزل ایلچی خداحافظ کرده بروند مقرب- الخاقان حاکم با جناب ایلچی وارد منزل شده بعد از صرف قهوه و غلیان بروند. رؤسای زنجان از کلانتر و کدخدا و غیره از جناب مشارالیه دیدن نمایند مگر حاکم که همان استقبال و ورود منزل کافی است.

روزی که جناب ایلچی از حاکم دیدن می‌نماید، اسب یراق طلا برای سواری او بفرستند و فراش به جلو او ببیندازند و کوچها را قدغن نمایند پاک و پاکیزه کنند و بر قراول در خانه حاکم افزود می‌شود و قراولان به طور مسطور احترامات عسکریه به عمل بیاورند عمله در خانه حاکم با لباسهای خوب باشند مادام توقف آنجا مقرب الخاقان حاکم تعارفات رسمیه جزئیه از قبیل قند و چای و شیرینی و شکار و بره به جناب مشارالیه بفرستند.

روز حرکت از شهر هم سوای حاکم آنهائیکه به استقبال رفته بوده‌اند مشایعت نمایند و به احترام که وارد شد به همان طور حرکت نمایند.

تکلیف نواب والاتباع شاهزاده حاکم قزوین مثل تکلیف نواب مستطاب رکن الدوله است مگر اینکه مقرب الخاقان حاجی حسین علی خان پیشکار ایشان استقبال نموده با ایلچی وارد منزل می‌شوند و دیگر بازدید و مشایعت کردن او لازم نیست اشخاصیکه سوای او به استقبال رفته بودند مشایعت خواهند کرد - حرر فی غره شهر ربیع الثانی ۱۲۷۴.

پژشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

در وسط صفحه روبروی پایان رساله،
به همان خط چنین نوشته شده است:

حاکم خوی و قزوین شاهزاده می‌باشند نباید از ایلچی استقبال نمایند. مثل حکمران آذربایجان، وزیر خودشان را بعد از آنکه ایلچی از شاهزاده دیدن کرد به بازدید بفرستند از سرحد الی تبریز و از تبریز الی دارالخلافه باید حکام عرض راه قراول و کشیکچی به قدر اندازه بدهند که مال و اموال ایلچی عیب و نقصی نکند.

دستور العمل درباره اتباع و سفرای خارجه

سواد دست خط همایون

این دستور العمل به تفضیل ملاحظه شد

صحیح است

هر مأمور خارجه که بخواهد تخلف از این قراردادها بکند یقیناً بلاشک دچار سیاست و تنبیه ما خواهد شد. بدون گذشت و صرف نظر، وزیر دول خارجی جهت مأمورین، سواد بفرستد و از همه التزام بگیرد. ایت ئیل رمضان سنه ۱۲۷۸

اولاً رسوم مهر که سابقاً مباشرین مهام خارجه برای خود می گرفتند بعد از این بکلی موقوف است. یعنی به هیچ وجه ربطی به خود مأمورین نخواهد داشت آنچه عاید می شود جمعاً به دیوان اعلی است و باید مباشر مزبور ماه به ماه از محل خزانه عایده نماید.

دویم؛ مهر کردن اسنادی که خلاف عهدنامه جات و مضر حالت دولت علیه و مالیه، تضییع حقوق سلطنتی است باید بکلی متروک شود مثل مهر کردن قباله و بیع شرط و یا رهن نامه املاک و دهات از هر قبیل که داشتن آنها حق مخصوص سلطنت و رعایای خاص خالص دولت است و بس.

سیم؛ تبعه خارجه را موافق عهدنامه جات فقط همین قدر اجازه داده شده است که خانه ای برای نشیمن و انبار به جهت وضع مال التجاره در ملک دولت علیه توانند ابتیاع نمود آن هم در صورتیکه این دو مکان به طور کل اجاره برای آنها مقدور نشود در این صورت مادام که استیجاره برای تبعه خارجه در تحصیل خانه و انبار مقدور است نباید قباله ملکیت خانه و انبار به اسم آنها مهر شود در صورتیکه به شرایط لازمه، بنامی مهر شد باید به اندازه حاجت و لزوم باشد نه اینکه یک نفر تاجر خانه و انباری از زی و قدر حاجت او بیرون است ابتیاع نماید.

چهارم؛ تمسک به اسم نوکر باب، زیاده از دو تومان و پنج هزار دینار نباید به مهر دولتی برسد زیرا که تبعه خارجه حق تجارت در ممالک محروسه دارند، نه حق تفصیح و تضییع نوکرهای دولت و برچیدن خانواده های کهن و حبس صاحب منصبان بزرگ و کوچک این دولت و بازداشتن آنها از خزانات دولتی یا معاملات نقدی آنچه توانند با تبعه خارجی می توانند کرد و دولت این معامله را به هیچ وجه محدود نمی کند و همچنین تمسک ضمانت با اسم ضمانت نوکر باب نباید مهر شود.

پنجم؛ تمسک و اسناد را از دست مدیون باید گرفته به مهر شیر و خورشید معتبر نمایند نه از دست صاحب طلب زیرا که شرعاً و قانوناً اقرار و اعتراف مدیون در اشتغال ذمه او معتبر است نه قول صاحب طلب، و الا هر کس هر چه خواسته باشد از مردم می تواند شد از روی اسناد و تمسکات معتبره.

ششم؛ به شخصی که مدیون می شود و تمسک را به مهر دولتی می رساند باید صریحاً اعلام نمایند که تا سر موعد در تهیه ادای قرض خود باشد و الا از جانب دولت کمال سختی در اخذ و استیفای قرض او بکار خواهد رفت و از هیچ نوع تشدد فروگذار نخواهد شد.

هفتم؛ هر یک از اشخاصی که تمسک معتبر به دست یکی از اتباع داخله و خارجه میدهند اگر در سر وعده

تنخواه صاحب طلب را نرساند و شکایت از او بحکومت ولایت شد، باید او را احضار و حتماً طلب صاحب طلب را از او دریافت نمایند و ذره‌ای مسامحه در این باب جایز نشمارند.

هشتم؛ رسوم مهر دولتی که به تمسکات زده می‌شود از قرار سه تومان و یک‌هزار دینار است باید در دفترخانه ثبت جمع‌آوری شده ماه به ماه بدارالخلافة انفاذ کرده و قبض رسید دریافت نمایند.

نهم؛ ماهی دو مرتبه در عزیمت چاردن مستمر باید کتابچه ثبت تمسکات را به دفترخانه وزارت امور خارجه بفرستد و عدد اوراق و شماره تمسکات را با تعیین مبلغ قرض و موعد آن مهر و لاک زده از قلب مصون و پای آن را به قید التزام نوشته مهر نمایند که اگر خلاف آن ظاهر شود خود مباشر از عهده علاوه بر ثبت برآمده؛ مورد سیاست هم باشد.

دهم؛ در موعد هر چاپار اگر ثبت تمسکات و اسناد از مأمورین برسند اگر چه منحصر به ثبت یک تمسک بوده باشد یا اگر آن یک تمسک هم نبوده باشد همین قدر بنویسد که تا امروز تمسکی نشده بود، مبلغ بیست تومان ترجمان خواهد داد.

یازدهم؛ اگر بر خلاف این دستورالعمل رفتاری از یکی از مأمورین ظاهر شد و به درجه ثبوت رسید آن مأمور بلا تأمل از این عمل معزول خواهد شد و بعد از زدن پانصد چوب، سه ماه محبوس خواهد گشت.

دوازدهم؛ در انضباط و استحکام این قرار اگر به غیر از این از جانب دولت حکم صادر و قانونی وضع شود برای اطلاع دستورالعمل مباشر مهمام خارجه فرستاده خواهد شد که در آن قرار مجری دارد.

دستورالعمل مقرب الخاقانیه قلیخان، سرهنگ وزارت جلیله امور خارجه

مهماندار جناب وزیر مختار فرانسه که از راه گیلان و قزوین به دارالخلافة می‌آید

در اول ملاقات، مهماندار این طور مأموریت خودش را به جناب وزیر مختار اعلام نماید که من از جانب سنی‌الجوانب سرکار اقدس همایون شاهنشاهی مأمورم که شما را به رسم مأمور دربار دولت علیه به احترام تمام بپذیرم و از همین ساعت الی دارالخلافة الباهره در تهیه لوازم حرمت و موجبات خوشوقتی و استراحت شما سعی باشم و امیدوارم در شرایط تقدیم مأموریت منظور اولیای دولت علیه را به عمل آورم.

بر مهماندار لازم است که به دقت تمام راهها را ملاحظه نماید که از قصبات و دهات واقعه در عرض راه کدام یک مناسب نزول است و فاصله هریک به دیگری چند فرسخ است و بلکه از روی دقت و تصدیق مردمان بلد و خبره صورت داشته باشند و از روی بصیرت بدانند که امروز منزل کدام و مسافت چه قدر است.

تکلیف امیرالامراء العظام قاسم‌خان والی گیلان این است که به حکام و ضباط بلوکات و دهات ابواب جمعی خود قدغن نماید که بهمین طوری که در دستورالعمل مرقوم است رفتار نموده، اهمال ننمایند.

روز ورود جناب وزیر مختار به رشت، منزل شایسته، معین نموده و چهار پنج خوانچه شیرینی و حلویات در منزل مشارالیه حاضر نمایند و امیرالامراء العظام والی با کدخدا و کلانتر شهر و صاحب‌منصبان نظامی و ارباب قلم با لباس‌های خوب و رسمی و اوضاع تجمل استقبال نمایند وقت وصول جناب وزیر مختار تمامی

در دو طرف راه صف کشیده تا... امیرالامراء العظام والی معرفی آنها را نماید و در معابر و کوچه‌های تنگ جناب ایلچی را جلو اندازند در دم منزل جناب وزیر مختار، سایر مستقبلیین خداحافظ کرده بروند والی با جناب وزیر مختار وارد منزل شده بعد از صرف قهوه و غلیان برود.

رؤسای گیلان از کدخدا و کلانتر و غیره از جناب ایلچی دیدن نمایند مگر والی که همان استقبال و ورود منزل کافی است.

روزی که جناب وزیر مختار از والی دیدن می‌نمایند اسب براق طلا برای سواری او بفرستند و فراش به جلو او بیندازند و کوچه‌ها را قدغن نمایند پاک و پاکیزه و بر قراول درب‌خانه حاکم افزوده شود و قراولان احترامات عسکریه به عمل آورند عمله درب‌خانه حاکم با لباسهای خوب باشند مادام توقف آنجا از جناب امیرالامراء العظام، والی، تعارفات لازمه جزئیه از قبیل قند و چای و شیرینی و شکار و بره برای جناب مشارالیه بفرستند.

عمده‌تر از همه مستقبلیین عرض راه در منازل و روز ورود شهرها است.

اولاً نواب و حکام بلوکات و محلات واقعه در عرض راه، غیر شهرهای معظم در خاک و بلوک ابواب جمعی خودشان با همراهان و سوار شایسته که اقل عدد آنها سی نفر باشند، جناب وزیر مختار را استقبال نمایند و کمال انسانیت را بعمل آورند و به پاره‌ای تعارفات لازمه جزئیه لوازم انسانیت را فروگذار نمایند و وقتی که می‌خواهد ایلچی از منزل حرکت نماید، کلانتر و کدخدا و صاحب منصب نظامی که در قراء و قصبات بوده باشند با خود حاکم بلوک و کسان و من تیج او مشایعت نمایند و تا مستقبلیین بلوک و دهات دیگر نرسیده‌اند پهلوی وزیر مختار را از آدم خالی نگذارند و همین که وارد شد به سرحد بلوکی یا ولایت دیگر که مستقبلیین آنجا در اول خاک خودشان حاضر شده‌اند الوقت مشایعت کنندگان منزل سابق خداحافظ کرده برگردند. احدی از حکام و ضباط و قراولان نباید چیزی مطالبه نمایند اگر آنها چیزی به اصرار بدهند اقبالاً قبول گرفتن نمایند اگر زیاد اصرار کردند بگیرند و ایلچی را نرنجانند.

در هر جا که قشون و اهل نظام در معبر جناب ایلچی باشند خواه دهات عرض راه خواه قصبات و بلده باید حاضر باش کرده احترامات عسکریه نمایند و سربازها پشت چاتمه خودشان صف کشیده با نظام بایستند و یک قراول پیش فنگ نماید و در منزلی که سرباز و توپچی باشند با لباس خوب از آنها به جهت قراول احترام در دم منزل وزیر مختار گذارند.

در ورود شهرهای حاکم‌نشین بیست نفر فراش با دو نفر نایب در جلو ایلچی افتاده فقیر و وسائل را نگذارند نزدیک جناب وزیر مختار بیاید، غیرفراش احدی مادون پشت پیاده جلو وزیر مختار نیفتد یا از عقب‌تر نیاید.

اگر مردم از خارج شهر به جهت تماشا جمع شده باشند کنار راهها که از ازدحام و جمعیت تماشاچیان پیاده مانع عبور مستقبلیین سواره نباشند و نگذارند تماشاچیان در معبر جناب وزیر مختار بنشینند و در کنار راهها بایستند از هر دروازه که ایلچی وارد می‌شود پنجاه نفر سرباز هم با لباس‌های خوب در آنجا و همچنین پنجاه نفر سرباز هم با لباس خوب در درب منزل وزیر مختار حاضر خواهند بود اگر وزیر مختار به قدر ضرورت

سرباز قراول نگاهداشت زیادی، مرخص شده می‌روند و صاحب‌منصبی که استغناى طبع داشته باشد در سر سرباز بماند که چیزی از ایلچی و کسان او نگیرند.

روز حرکت از شهر هم سوای حاکم، آنهائیکه به استقبال رفته بودند مشایعت نمایند و به احترامی که روز ورود وارد شد بهمان طور حرکت نمایند.

تکلیف مقرب‌الخاقان نایب‌الحکومه و پیشکار قزوین که به همه جهت مثل تکلیف امیرالامراالعظام والی گیلان است در سرحد انزلی الی قزوین و از قزوین الی دارالخلافه باید حکام عرض راه قراول و کشیکچی به قدر اندازه بدهند که مال و اموال جناب ایلچی عیب نکند والسلام.

در ورود جناب وزیر مختار به انزلی بیست‌ویک تیر شلیک توپ از کنار به احترام جناب وزیر مختار به نحوی که در احترامات فرضات بحرّیه متداول است بنماید.

محل جناب جلالت مآب وزیر امور دول خارجه و صحّه همایون شاهنشاهی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سکوت و الهی مقرر الی کال صلیحاً من غیرک تا از راه خدای علی فرارسد
 در ادای ملاقات که از مدار بظهور ما صورت فرخندگی را با ظهور ما که در کتب
 جانب نشانی است که از کتب ما چون شاه اسماعیل که در راه استیم بجز آنکه
 فراتر از سوره ان علیاً عزیم تا هم در راه در راهیم کتف در آرد الا خدا عز و جل
 در تکریم جبروت و بهجات بیخود تو بر سر است تا کتب استیم در راه کرم
 شرایط را بر ما برت بظهور ما اولیست جانیده علی ما در کرم
 در تکریم آفرین است اگر سر فروری فریفت عاید بر ما در کتب ما در کتب
 طریق آفرین است نمهند تا آنها ملاقات با اولیست عاید بر ما در کتب ما در کتب
 که فریفت است از نگاه که در راه قبول نایبند اگر قبول از خود سرور در راه
 در هر منزلی آفرین است خلاصت بجز در راه ما در راه فریفتی در منزلی که در کتب
 بجز در راه در راه است که در کتب ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 در وقت دادند در عرض راه که در کتب ما در راه ما در راه ما در راه ما
 چند خنجر خنجر کلان در راه است از تصدیق در راه ما در راه ما در راه ما
 در لعلیت در راه که در راه منزل کلان کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 همه در راه است از راه مستقیم عرض راه در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 بولایت و معاملات دادند در عرض راه در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 خورشید با عدل در راه کسور است که در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 نایبند که در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 نو که در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 ظاهر

نزد که در فرقه در قصبات برود یا شنبه یا قوما که در کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 تا مستقیم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 سر کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 مشایخ کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 و قها در کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 جز در کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 که در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 کتب نایبند در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 مستجاب در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 مستقیم قرار در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 برود یا شنبه در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 سر کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم کرم
 نقد که در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 مستقیم در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما
 مستقیم در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما در راه ما

دست‌نویس حضرت آیت‌الله العظمی
علیه السلام
در باره تشریفات و پذیرایی

درست هم‌رنگ تمام شایان
روز و روزگار

دو چرخ آینه در پیش رو نشانی است
از سر آینه که آینه است

آن که در پیش رو نشانی است
از سر آینه که آینه است

سوزش را با خود بیاور
از سر آینه که آینه است

شربت آبله
از سر آینه که آینه است

سهمال در پیش رو نشانی است
از سر آینه که آینه است

بند و کلاه
از سر آینه که آینه است

خوشه لاله
از سر آینه که آینه است

در حالت عادی در صورت خوب
معمولاً در صورت خوب

معمولاً در صورت خوب
معمولاً در صورت خوب

معمولاً در صورت خوب
معمولاً در صورت خوب

معمولاً در صورت خوب
معمولاً در صورت خوب

معمولاً در صورت خوب
معمولاً در صورت خوب

معمولاً در صورت خوب
معمولاً در صورت خوب

این دستور العمل مصحح و طبع
بر ماسور نارینه در کجا تکلف کردن
فراوانه بگفت بیفتا بگفت و مدار
سیاست و تلبه با تلمیح بدون گد
و صرف نظر در هر ظاهر
چرا سورن سواد است
و از هر السلام کرد
ارشد سلطان

لطیفه کمال
حسرت
ایحسرت بهر معصوم

در دایره کرم هم نشانی نام بهر از حواش
فروغی که در کجای است
ساز زواره گاه اگر هم زنده صابو
کس که بگویند نه ای نیست هر گاه
حق تعالی است
و در وقت در هر کجاست
هر است که بر

تیم
تقصیر از هر وقت که است
حاضر را نشین از کجاست
را هم که در کجاست
هم که در کجاست
فانم در دایره کرم

صحت داران به
رنگ نما
چهارم
ایحسرت
صفت
تیم
صفت
نه
تیم
در تیم
در تیم
در تیم

عکس

بهرت بر او در دست، آید به تو نشد و فرزند کار داشت
اشم این روز نشسته بر کنش تو بر لبش ای زبان در خونا و جگر
کو در او مهر شعله را بر انداخته است زرد کو در توست سر برادر
در دست تو طلب خوش نظر از دراد در دست تو در دست همه ارباب
صورتها بر
اشم اسم همسرش که است زرد تو زو در دران کو در دست
از دق در هر دو دقش جمع زد آتش بر آتش زلف کسوف
بست در دست
اشم هر چه در پیش از دست بر آن که نشسته است در دست
در دست در دست همه گنبد و نمود از آن نشسته است در دست
قرض و نمود از در دست زرد زلفش مضمون در آن که نشسته است
در دست در آن که نشسته است از خورشید عمده و غایت از در دست
بهرت بر او در دست، آید به تو نشد و فرزند کار داشت

بهرت بر او در دست، آید به تو نشد و فرزند کار داشت
اشم این روز نشسته بر کنش تو بر لبش ای زبان در خونا و جگر
کو در او مهر شعله را بر انداخته است زرد کو در توست سر برادر
در دست تو طلب خوش نظر از دراد در دست تو در دست همه ارباب
صورتها بر
اشم اسم همسرش که است زرد تو زو در دران کو در دست
از دق در هر دو دقش جمع زد آتش بر آتش زلف کسوف
بست در دست
اشم هر چه در پیش از دست بر آن که نشسته است در دست
در دست در دست همه گنبد و نمود از آن نشسته است در دست
قرض و نمود از در دست زرد زلفش مضمون در آن که نشسته است
در دست در آن که نشسته است از خورشید عمده و غایت از در دست
بهرت بر او در دست، آید به تو نشد و فرزند کار داشت

تکلیف تفرقه است تا عالم غم سلیمان است که حکمتی هم ضابطه بود که است در ذات اولاد کوچک می بینیم
 نماند که همان طرز کرد و عرق دستور الهی در حق است و رفتار و گفتار است تمام نیند و در اول
 حساب بلویش بر آن منزل است که است متعلق نماند و حسابی خود نیز بر حساب است
 منزل است حساب منکر الصبر است تا مندم مقرب الاله جان که با گذر کار کار مشهور است و حساب
 منصف نظار بر اسیما خوب اوضاع و احوال است و منصف است و در حساب و در حساب
 حساب الحیوس بلویش بر آن مندم در دراز و در منزل بلویش است که در حساب
 تکلیف فرمود این شک نماند و اول فرام در منزل حساب است را این کار در حساب است
 اول در منزل بلویش بر آن مندم کرده بر منصف الاله جان که با گذر کار کار مشهور است
 قومه و ملایه بودند **دستور العمل** از کار و در مندم در دراز و در حساب
 نماند که عالم غم سلیمان است که حکمتی هم ضابطه بود که است در ذات اولاد کوچک می بینیم
 حکم دیدن میان دیدن بر آن طراز است که در حساب و در حساب است که در حساب
 قرضه نماند که عالم غم سلیمان است که حکمتی هم ضابطه بود که است در ذات اولاد کوچک می بینیم
 مسطور بر آن است که در حساب و در حساب است که در حساب
 توقف که کار حساب و در حساب است که در حساب
 در حساب و در حساب است که در حساب
 بوده اند و حساب است که در حساب و در حساب است که در حساب
 و الا تر است از حساب است که در حساب و در حساب است که در حساب
 حال است و حساب است که در حساب و در حساب است که در حساب
 کرده اند و حساب است که در حساب و در حساب است که در حساب

دستور العمل
 از این کتاب در حق
 حضرتان و در حق
 کرده اند و در حساب
 و در حساب است که در حساب
 و در حساب است که در حساب
 و در حساب است که در حساب

